

חברה מעורבת חלק ב' - התנהלות הלכתית תקינה במציאות מעורבת בעל כורחו

הקדמה ומיקוד

השבוע נמשיך בלימודינו בסוגיות העוסקות ביחס בין גברים לנשים במרחב הציבורי. לאחר שהבנו את הבעייתיות הקיימת בחברה מעורבת, נלמד השבוע כיצד ניתן בכל זאת להתנהל בחברה כפי שהיא כיום מעורבת ולעיתים רבות גם פרוצה. הלימוד השבוע הינו המשך ישיר של הלימוד בשבוע הקודם ומי שלא למד את הסוגיא הקודמת יעבור על דף הסיכום מהסוגיא הקודמת בטרם יתחיל את הלימוד בסוגיא זו.

לימודינו השבוע מתחלק לחמישה חלקים (ע"פ כותרות המשנה המובאות בדפי המקורות)

חלק א: הבטה בנשים אם היא בדין יהרג ובל יעבור - חלק זה מהווה הקדמה ללימוד המרכזי בחלקים הבאים ובו נלמד האם איסור הסתכלות הינו חלק מאיסור גילוי עריות שחל בו הדין של יהרג ואל יעבור. אם הזמן קצר יש לדלג כליל על חלק זה ולהתחיל מהחלק הבא

חלק ב: היתר הליכה במקומות פרוצים בלית ברירה - בחלק זה נלמד כיצד ניתן להיות במקומות שאינם צנועים למרות האיסור הכרוך בשהות במקומות אלו. מיקוד המקורות בחלק זה: יש ללמוד את הגמ' ב"ב והרשב"ם שעליה (על היד רמ"ה ניתן לדלג) לאחר מכן יש ללמוד את הגמ' בע"ז ואת התוס' שעליה, וכן את דברי האגרות משה ויחיה דעת (על דברי החשוני חמד ניתן לדלג)

חלק ג: הנאה שבאה לו לאדם בעל כורחו - בחלק זה נלמד האם הנאה מדבר איסור שמגיעה לאדם בעל כורחו מותרת או אסורה. כ"כ ננסה להבין מהו היחס בין סוגיא זו לבין הסוגיא שבחלק ב'. מיקוד המקורות בחלק זה: יש ללמוד את הגמ' בפסחים ואת התוס' והריטב"א שעליה וכן את הריטב"א ממסכת ע"ז, לאחר מכן יש לראות את דברי הרמב"ם ואת הרדב"ז שעליו, וכן את הדרכי משה והש"ך (על הב"י והשו"ע ניתן לדלג)

חלק ד: הנאה שבאה לו לאדם בעל כורחו בעריות - בחלק זה ננסה לראות האם הנאה שבאה בעל כורחו מותרת באופנים שונים גם באיסורי עריות. יש ללמוד את כל המקורות בחלק זה.

חלק ה: המותר והאסור בחברה מעורבת בימינו - בחלק זה נראה מספר תשובות של גדולי האחרונים בעניין אדם שמכורח הנסיבות נמצא בחברה מעורבת. כ"כ ננסה להבין חלק זה ע"פ החלקים הנ"ל. מיקוד המקורות בחלק זה: יש לראות את דברי האגרות משה הראשונים, לאחר מכן אם הזמן קצר ניתן ללמוד או את דברי האגרות משה השניים או את דברי משפטי עוזיאל.

הבטה בנשים אם היא בדין יהרג ובל יעבור

1. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף עה עמוד א

אמר רב יהודה אמר רב: מעשה באדם אחד שנתן עיניו באשה אחת, והעלה לבו טינא. ובאו ושאלו לרופאים, ואמרו: אין לו תקנה עד שתבעל. אמרו חכמים: ימות, ואל תבעל לו. - תעמוד לפניו ערומה? - ימות ואל תעמוד לפניו ערומה. - תספר עמו מאחורי הגדר? - ימות ולא תספר עמו מאחורי הגדר. פליגי בה רבי יעקב בר אידי ורבי שמואל בר נחמני. חד אמר: אשת איש היתה, וחד אמר: פנויה היתה. בשלמא למאן דאמר אשת איש היתה - שפיר. אלא למאן דאמר פנויה היתה מאי כולי האי? - רב פפא אמר: משום פגם משפחה. רב אחא בריה דרב איקא אמר: כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות. ולינסבה מינסב! - לא מייטבה דעתיה, כדריב יצחק, דאמר רבי יצחק: מיום שחרב בית המקדש ניטלה טעם ביאה וניתנה לעוברי עבירה, שנאמר מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם.

2. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן נו

...ועוד שהסתכלות שיהיה שייך לאיסור ג"ע הוא רק כעובדא דהתם (גמ' סנהדרין במקור הנ"ל) שהאשה באה או שהובאה לזה שיסתכל בערמומיתה אבל מה שהוא הולך למקום שנשים נמצאות מגולות בכשרן אין זה שייך לג"ע אלא שהוא איסור אחר דמביא לידי הרהור ועובר על ונשמרת מכל דבר שהוא איסור הרהור שיש לחוש שיבא מזה להוצאת זרע לבטלה וגם לפעמים בא תיכף להוצאת זרע. והטעם דבקרא שילפינן משם איסור לשאר דברים לבד ביאה להרמב"ם שהוא מדאורייתא נאמר לא תקרבו שהוא לאו על נגיעה דרך תאוה בקירוב בשר כדכתב הרמב"ם בר"פ כ"א מאי"ב כל הבא על העריות דרך אברים או שחבק ונשק דרך תאוה ונהנה בקירוב בשר ה"ז לוקה אבל הסתכלות ליכא בלאו זה אלא הוא איסור אחר דנקט הרמב"ם בה"ב וליכא ע"ז מלקות אלא מכת מרדות, ואף שלא הזכיר טעם האיסור בכאן הזכיר זה שם בהכ"א באיסור להסתכל בנשים בשעה שהן עומדות על הכביסה ובאיסור להסתכל בבגדי צמר של אשה שהוא מכירה שהוא שלא יבא לידי הרהור, והוא כדכתבתי שאיסור הסתכלות אף כשהיא מגולה ממקום שדרך לכסותן כמו בעומדות על הכביסה הוא משום שלא יבא לידי הרהור, וא"כ אין בזה שייכות לאיסורים דג"ע... ע"כ איסור

הסתכלות הוא מצד ונשמרת שלא יבוא לידי הרהור אף במקומות שדרכן לכסות וכן משמע מש"ע אה"ע סימן כ"א שכתב שני הדינים שבשתי ההלכות בדין אחד בסעיף א'. וכיון שהוא דין הרהור מקרא דונשמרת אינם בכלל דין ג"ע שיהיה בהם דין יהרג ואל יעבור, דאף בשביל הוצאת זרע ממש לא מצינו דיהיה בדין יהרג ולא יעבור... ולכן צ"ל דלהביא אצלו האשה ערומה שיסתכל בערמומיתה הוא שייך לג"ע, אף שלא יעשה יותר מהסתכלות דהרי כן עושין מגלי עריות להכנת מעשה הזנות שלהם והוא ג"כ מדברים המעמיקים בזמה ואפשר שבאופן כזה שהוא מעשה הכנה משניהם למעשה הזנות אף שהחליטו שלא יעשו מעשה הזנות ממש אלא רק מעשה הכנה דהסתכלות להגדיל תאותם ולא יותר יהיה אף בהסתכלות הלאו דלא תקרבו אף בלא נגיעה כיון שאין לך דבר מביא לידי גילוי ערוה יותר מזה... וא"כ הוא רק להביא אצלו האשה ערומה שזה הויה הכנה לזנות אבל מה שהוא הולך למקום שיושבנות מגולות בשרן שהנשים לא בשביל מחשבת זמה יושבות שם כן וגם לא משימין כלל לב למה שהוא בא שם אין שייך כלל לג"ע, שאין זה מהכנות זמה כלל ועובר רק באיסור הרהור בנשים מקרא דונשמרת אף בנתכוין ליהנות, וכ"ש בלא נתכוין ליהנות שהוא רק באיסור דונשמרת שאין בזה דין דיהרג ואל יעבור.

היתר הליכה במקומות פרוצים בלית ברירה

3. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף נז עמוד ב

א"ר יוחנן משום ר' בנאה: בכל שותפין מעכבין זה את זה, חוץ מן הכביסה, שאין דרכן של בנות ישראל להתבזות על הכביסה. ועוצם עיניו מראות ברע - א"ר חייא בר אבא: זה שאין מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה. היכי דמי? אי דאיכא דרכא אחרייתא, רשע הוא! אי דליכא דרכא אחרייתא, אנוס הוא! לעולם דליכא דרכא אחרייתא, ואפ"ה מיבעי ליה למינס נפשיה.

4. רשב"ם מסכת בבא בתרא דף נז עמוד ב

רשע הוא - ואף על פי שעוצם עיניו שלא היה לו לקרב אלא להרחיק מן העבירה דקיימא לן חולין (דף מד:). הרחק מן הכיעור. אנוס הוא - אם מסתכל דרך הליכתו ואנוס רחמנא פטריה ולמה מזקיקו הכתוב להעצים עיניו דמדמשתבח ביה קרא שמעינן דצריך לעצום עיניו. למינס נפשיה - להטות עיניו לצד אחר והיינו דמשתבח ביה קרא דאי אנוס נפשיה חסיד הוא.

5. יד רמ"ה מסכת בבא בתרא דף נז עמוד ב

ועוצם עיניו מראות ברע. א"ר חייא בר אבא זה שאינו מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכבוסה היכי דמי אי דאיכא דירכא אחרינא ואזיל מהכא כי לא מיכוין נמי לאסתכולי רשע הוא דלא הוה איבעי ליה למיזל מהכא. ואי דליכא דירכא אחרינא אנוס הוא. דלא סגי' ליה דלא ליסתכל באורחא דאזיל כי היכי דלא ליתקיל. לעולם דליכא דירכא אחרינא ואפילו הכי איבעי ליה למינס נפשיה, ולסכוני בנפשיה דלא ליסתכל באורחא כי היכי דלא לית לאיסתכולי (בנפשיה) [בנשים].

6. תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף מז עמוד ב

מתני'. לא ישב בצילה, ואם ישב - טהור; ולא יעבור תחתיה, ואם עבר - טמא. היתה גוזלת את הרבים, ועבר תחתיה - טהור. גמ'... ולא יעבור תחתיה, ואם עבר - טמא. מ"ט? אי אפשר דליכא תקרובת עבודת כוכבים. מני? רבי יהודה בן בתירא היא; דתניא, רבי יהודה בן בתירא אומר: מנין לתקרובת עבודת כוכבים שמטמאה באהל? שנאמר: ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים, מה מת מטמא באהל, אף תקרובת עבודת כוכבים מטמא באהל. היתה גוזלת את הרבים, ועבר תחתיה - טהור. איבעיא להו: עבר או עובר? רבי יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה אמר: עובר, ורבי יוחנן אמר: אם עבר. ולא פליגי: הא דאיכא דירכא אחרינא, הא דליכא דירכא אחרינא. א"ל רב ששת לשמעיה: כי מטית להתם ארהיטני. היכי דמי? אי דליכא דירכא אחרינא, ל"ל ארהיטני? מישרא שרי! ואי דאיכא דירכא אחרינא, כי אמר ארהיטני מי שרי? לעולם דליכא דירכא אחרינא, ואדם חשוב שאני.

7. תוספות מסכת עבודה זרה דף מז עמוד ב

אי דאיכא דירכא אחרינא - פי' קצר כזה דאי בעינן למימר אפי' ארוך יותר אם כן אין לדבר סוף.

8. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק א סימן נו

...וגדולה מזה מצינו בב"ב דף נ"ז שאמר ר"ח בר אבא על קרא דעוצם עיניו מראות ברע זה שאין מסתכל בנשים בשעה שעומדות על הכביסה ומקשה ה"ד אי דאיכא דרכא אחריתא רשע הוא פרשב"ם ואף על פי שעוצם עיניו שלא הי"ל לקרב אלא להרחיק מן העבירה, אי דליכא דרכא אחריתא אנוס הוא פרשב"ם אנוס הוא אם מסתכל דרך הליכתו ואנוס רחמנא פטריה ולמה מזקיקו הכתוב להעצים עיניו עיין שם ולכאורה נהי דליכא דרכא אחריתא אינו אנוס דהרי אפשר לו שלא לילך כלל לשם ואף שצריך לילך לשם לפרנסתו ולעבודתו ולשאר צרכיו מה בכך הא אנוס ממון אינו אנוס לדחות איסורין. ולכן צריך לומר דכיון דהאיסור הוא רק משום חשש שיבוא לידי הרהור רשאי לסמוך על עצמו שיסיח דעתו מהן ולא יהרהר מחמת שיסתכל בהן כשיש לו צורך ללכת שם לצרכי פרנסתו וכדומה ואינו מחוייב לחשוש ע"ז ביותר ולהפסיד ממנו ולמנוע משאר צרכיו, ורק כשאין לו צורך לעבור כאן כגון באיכא דרכא אחריתא וה"ה כשאין לו צורך לילך שם דהולך רק לטייל שאף בליכא דרכא אחריתא הוא אסור לסמוך על עצמו שיסיח דעתו דהא זהו האיסור ונשמרת שלא יסמוך על עצמו לומר שלא יהרהר אבל במקום צורך רשאי לסמוך שלא יהרהר. ומכיון שרשאי לילך ולא לחוש להרהור דבל"ז היה אסור לילך אף להעצים עיניו שיש עדיין לחוש להרהור א"כ אין לו להעצים עיניו דהרי אנוס הוא להסתכל דרך הליכתו ואנוס זה הא סגי שיפטריה רחמנא מאיסור לסמוך על עצמו דסובר דלענין הרהור אין חלוק בין עוצם עיניו ללא עצם כיון שיודע שהן מגולות במקום המכוסה ובשביל זה עצם עיניו ומתרץ דאפ"ה מיבעי ליה למינס נפשיה כשאפשר לו מדרך חסידות כדפרשב"ם, והטעם אולי בשביל זה יהיה טרוד שלא להרהר וגם אולי הראיה ממש יגרום גם להסתכל ביותר. עכ"פ חזינן שאף בשביל הפסד ממון ושאר צרכים שצריך לעשות רשאי לילך למקום שמגלות השוק והזרועות שהם מקומות שדרכן לכסות אף שיהיה מוכרח להסתכל, ואף כשלא יוכל לעצום עיניו אף לבעלי נפש, וכשיכול לעצום עיניו מדינא אינו מחוייב כיון שהוא דבר קשה לפניו ורק ממדת חסידות יש לו למינס נפשו ולעצום עיניו. והנה מדסתם בגמ' משמע יותר שאף שלא בטוח שלא יבוא להרהור נמי מותר לילך בליכא דרכא אחריתא לעשות צורך פרנסתו ושאר צרכיו, מטעם שאיסור הרהור אינו מצד עצמו אלא כדי שלא יבוא לידי טומאה בלילה שלא ברור הדבר שיבוא לידי טומאה אלא שיש לו לחוש לזה לכן לא מחוייב למנוע מצרכיו ולהפסיד פרנסתו בשביל הספק. אבל לא מסתבר להקל כ"כ דכיון שהקרא אסר להרהר מצד ספק זה הרי נמצא שהרהור הוא כבר איסור בעצם וממילא כיון שיודע שא"א לו בלא הרהור איך יהיה מותר לו לעבור על איסור שבתורה בשביל פרנסתו וצורכו בלא פ"ג, אך אולי כיון שבקרא נאמר הטעם דשמירה משום שיבוא מזה לדבר רע הוא כנאמר שאינו איסור ברור ולכן צ"ע לדינא במי שלא בטוח שלא יבא להרהר. אבל במי שסובר שיותר נוטה שלא יבוא בזה לידי הרהור מותר לילך לפרנסתו ולשאר צרכיו בליכא דרכא אחריתא במקום שיושבנות הנשים מגולות בשרן שדרכן לכסות. וכן אם צריך לרפואה להיות אצל הים נמי אם סובר שלא יבוא לידי הרהור מותר להיות שם אם אינו מוצא מקום ושעות שאין שם נשים ואם אינו בטוח צ"ע לדינא. וברחובות שבעוה"ר הולכות פרוצות הרבה שהוא דבר שא"א לאסור, צריך להשתדל בכל האפשר שלא להסתכל והעיקר להסיח דעתו מכל הרהור. ומסתבר שברחובות הוא דבר נקל להסיח דעתו משום שטרוד בהליכתו שלא יזק ולא יזיק אבל בכל אופן א"א לאסור דבר שאין יכולין לעמוד בה.

9. שו"ת יחיה דעת חלק ה סימן סג

ולכאורה היה מקום לצדד שמי שרחיצה בים רפואה היא לו, נחשב כדין ליכא דרכא אחריתא, כשאינו יכול למצוא חוף ים הנקי מתערובת עם נשים, שמדברי רשב"ם מוכח שמה שצריך לעצום עיניו באופן כזה, הוא רק ממדת חסידות. (הגם שהמאירי כתב שצריך להטות עיניו לצד אחר). אולם יש לחלק, שלא הותר היכא דליכא דרכא אחריתא. אלא כשעובר דרך העברה בעלמא, שאפשר לו שלא להסתכל במכוון בנשים העומדות על הכביסה, אבל ללכת ולהתרחץ בים מעורב שכל פינות שהוא פונה והנה אשה לקראתו שית זונה ונצורת לב, ואי אפשר להמנע מלהסתכל ולבוא לידי הרהורי עבירה במשך זמן שהותו שם. ואף על פי שבשו"ת אגרות משה (חלק אבן העזר סוף סימן נו) כתב, שאם הוא צריך לרפואה להיות אצל חוף הים, וסובר שלא יבוא לידי הרהור, מותר לו להיות שם, אם אינו מוצא מקום וזמן שאין הנשים מצויות שם. ולמד כן מההיא דליכא דרכא אחריתא. ע"ש. אבל לפע"ד אין זו ראייה גמורה, וכמו שכתבנו. ובפרט ששם כשהולך עיניו לנוכה יביטו, ואין לחוש שיסתכל במכוון בשוקיהן של העומדות על הכביסה, אבל כאן שהנשים במערומיהן, וכי אפשר אש בנעורת ולא תהבהב? (כמו שאמרו בסנהדרין לז ע"א). וכן נאמר: היחתה איש אש בחיקו ובגדיו לא תשרפנה? ועיין להגאון מהר"י הכהן בספר בתי כהונה (בקונטרס בית המדרש דף ב' ע"ד). ועוד שהרמב"ם (בפרק כא מהלכות איסורי ביאה הלכה כא) כתב סתם, שאסור להסתכל בנשים בשעה שהן עומדות על הכביסה. ולא חילק בין היכא דאיכא דרכא אחריתא או לא. (והעיר בזה בספר צפנת פענח שם, וציין למה שאמרו בעבודה זרה מח ע"ב). וכן בטור ושלחן ערוך אבן העזר (סימן כא סעיף א') כתבו כדברי הרמב"ם, ולא חילקו בין היכא דאיכא דרכא אחריתא או לא. ובספר אז נדברו חלק ז' (סימן עה) כתב, דסבירא להו דאף בדליכא דרכא אחריתא צריך עצימת עינים. וע"ש. והאם יתכן שילך להתרחץ בים מעורב ובכל הזמן יהיו עיניו עצומות? ולכן אין להקל כלל בזה. ועיין במדרש רבה פרשת אחרי מות (פרשת כג

סימן יב): ועין נואף שמרה נשף, אמר ריש לקיש שלא תאמר מי שהוא בגופו דוקא נקרא נואף, אלא גם מי שנואף בעיניו נקרא נואף שנאמר ועין נואף שמרה נשף ע"ש. וע' בסנהדרין (עה ע"א) וברמב"ם (פ"ה מהל' יסודי התורה הלכה ט). ובבית יוסף יורה דעה (סי' קנז). ודו"ק.

10. חשוקי חמד (הרב זילברשטיין) בבא בתרא דף נז עמוד ב

להמנע מפתחת חשבון בבנק, שהפקידות אינן לבושות צנוע

שאלה. הנכנס לבנק במטרה לפתוח בו חשבון, ונוכח לראות שהפקידות אינן לבושות צנוע, האם חייב לנדוד לבנק אחר הרחוק מביתו, כמו שמצינו במסכת בבא בתרא דף נז ע"ב "אי דאיכא דרכא אחרינא רשע הוא", כלומר אדם שיש לפניו שני דרכים ומעדיף לעבור בדרך שליד הנהר כאשר בנות ישראל עומדות שם על הכביסה, אף על פי שעוצם עיניו מלראות ברע, רשע הוא. או שמא איננו חייב לפנות לבנק אחר כשהדבר כרוך בטרחה מרובה?

תשובה. שמענו בשם אחד מגדולי הדור שליט"א שפסק ש"איכא דרכא אחרינא", נאמר דוקא כאשר שני הדרכים שוים, ולא כשאחד מהם ארוך יותר, ויש להביא ראיה לכך מדברי התוספות שבמסכת עבודה זרה (דף מח ע"ב) שם נאמר בגמרא שאסור לעבור תחת אילן עבודה זרה המיצל על רשות הרבים כשישנה דרך אחרת, וכתבו התוספות (שם ד"ה אי) דהיינו דוקא כאשר שני הדרכים שוים, ולא כאשר דרך השניה ארוכה יותר. [ויעויין תוס' פסחים (דף כה ע"א ד"ה לא אפשר), שכתב: "ולא אפשר" דכולי שמעתא, נראה לר"י דלא אפשר כדרכו אלא בטורח גדול].

אולם נידוננו חמור יותר מהסוגיא דבבא בתרא, שהנדון שם בעובר ליד הנהר במקרה, ובאופן חד פעמי, אבל בנידוננו כשמתקשר עם בנק, שהפקידות לבושות שלא בצניעות ויזדקק לבקר בבנק באופן קבוע פעמים רבות, יש לחשוש שיכשל בהסתכלות אסורה ובראיה מיותרת בערוה, ולכן נראה שבאופן כזה אין לפתוח שם חשבון. ויתרה מזו אם הלקוח יוכל להסדיר חשבונותיו על ידי בקור בבנק בפעם אחת בחודש, אסור לו לבקר שם פעמים נוספות, שאז יחשב לרשע על בקורים שניתן להמנע מהם, וביחוד שהגמרא בבבא בתרא דף נח ע"ב מסיימת שמדת חסידות היא להטות עיניו לצד אחר בעברו ליד הנהר, אפילו כשאין לו דרך אחרת, לכן ודאי מהיושר לפתוח את החשבון בבנק אחר. וכל המרבה להזהר לא להכשל בראייה אסורה, תבא עליו ברכה עד בלי די. [ויעויין עוד במש"כ בחשוקי חמד עמ"ס שבת (דף סד ע"א)]. ואם כן בעניננו שעסקינן בעריות, ודאי שיש להחמיר, ואם יכול לפתוח חשבון בבנק אחר, אין לו לפתוח חשבון בבנק זה שיש שם פריצות. וכשם שאנשים עוברים מבנק לבנק בשביל כל מיני הטבות וחששות של הפסדים, אם כן ודאי שעליו לעזוב בנק כשיש חשש חמור של איסור תורה דלא תתורו.

הנאה שבאה לו לאדם בעל כורחו

11. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף כה עמוד ב- דף כו עמוד א

איתמר, הנאה הבאה לו לאדם בעל כורחו. אביי אמר: מותרת, ורבא אמר: אסורה. אפשר וקא מיכוין, לא אפשר וקמיכוין - כולי עלמא לא פליגי דאסור. לא אפשר ולא מיכוין - כולי עלמא לא פליגי דשרי. כי פליגי - דאפשר ולא מיכוין. ואליבא דרבי יהודה, דאמר דבר שאין מתכוין - אסור - כולי עלמא לא פליגי דאסור. כי פליגי - אליבא דרבי שמעון, דאמר דבר שאין מתכוין מותר. אביי - כרבי שמעון, ורבא אמר: עד כאן לא קא אמר רבי שמעון - אלא היכא דלא אפשר, אבל היכא דאפשר - לא. איכא דאמרי: אפשר ולא מיכוין - היינו פלוגתייהו דרבי יהודה ורבי שמעון. לא אפשר ולא קא מיכוין - כולי עלמא לא פליגי דשרי, כי פליגי - דלא אפשר וקא מיכוין. ואליבא דרבי שמעון דאזיל בתר כוונה - כולי עלמא לא פליגי דאסור. כי פליגי - אליבא דרבי יהודה, דאמר: לא שנא מתכוין ולא שנא שאין מתכוין - אפשר אסור. אביי כרבי יהודה, ורבא אמר לך: עד כאן לא קאמר רבי יהודה שאין מתכוין כמתכוין - אלא לחומרא, אבל מתכוין כשאין מתכוין לקולא - לא.

12. תוספות מסכת פסחים דף כה עמוד ב

לא אפשר ולא מיכוין כולי עלמא לא פליגי - ללישנא קמא נראה לפרש דכ"ע קאי אביי ורבא ולא פליגי דשרי היינו לרבי שמעון דרבי יהודה אסר דהא רבא מוקי פלוגתא דרבי יהודה ור' שמעון בלא אפשר ולא מיכוין דבאפשר קאמר דמודה רבי שמעון דאסור ולא יכא דאמרי לא אפשר ולא מיכוין לכולי עלמא דשרי האי כולי עלמא היינו ר' יהודה ור' שמעון וא"ש דבאיכא דאמרי לא הדר ונקיט אלא מה שמשנה מלשון ראשון ולהכי לא נקט בדאיכא דאמרי אפשר ומיכוין לכ"ע אסור ומיירי כגון דלא הוי פסיק רישיה דבפסיק רישיה מודה רבי שמעון וליכא למימר דאפילו בפסיק רישיה שרי הכא ר' שמעון משום דהכא מיירי בגרירה דכלים דליכא אלא איסורא דרבנן שהוא חופר כלאחר יד כדאמר בבמה מדליקין (שבת כט) דהא בשמעתא מייתי עלה מידי דאורייתא כגון מעילה וכלאים ופסול פרה וצ"ל דכל הנהו דמייתי לא הוי פסיק רישיה ולא אפשר דכולי שמעתא נראה לר"י דלא

אפשר כדרכו אלא בטורח גדול דהא שילשול האומנין בקופות חשיב לא אפשר והא דאמרינן בכתובות (דף ה:): גבי מהו לבעול בתחלה בשבת דקאמר לר' יהודה דאסור משום דבר שאין מתכוון אף על גב דהוי לא אפשר ולא מיכוין וצריך לומר דההיא סוגיא כרבי ירמיה דבמה מדליקין דאסר לר' יהודה לא אפשר ולא מיכוון אף על גב דאיתותב במאי דאמר קטנים אסורים אפילו לר"ש (איתותב) מ"מ במאי דאסר אפילו בגדולים לר' יהודה לא איתותב.

13. חידושי הריטב"א מסכת פסחים דף כה עמוד ב

איתמר הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו כו'. כתב הרי"ט ז"ל דכל היכא דאמרינן בשמעתין אפשר ולא אפשר היינו אפשר בלא שום טורח או לא אפשר אלא בטורח, תדע דהא גורר אדם מטה וכסא אוקימנא בכלים גדולים (שבת כ"ט ב') ומשום הכי לא אפשר אלא בגרירה וההיא ודאי אפשר ע"י טורח, וכן פירש הרא"ה ז"ל. עוד כתב ז"ל בשם הרא"ה ז"ל שאמר בשם רבו ז"ל דמתכוין דאמרינן לענין הנאת ריח זה לאו דוקא מתכוין ממש להריח כי מה לו לעשות רשות גדולה כזאת להתכוין ליהנות מריח איסור, ועוד דבהנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו איתמר והיינו שיש לו לאדם לעבור סמוך לע"ז בשעה שמקטירין הקטורת זכה ואם מתכוין להריח הרי אינו בעל כרחו, אלא מתכוין דאמרינן בהאי (נטילא) היינו שנהנה מאותו ריח כי יש הרבה מבני אדם שאין נהנין בדבר ואינו ערב להם וכל שנהנה מן הריח חשיב לן מתכוין.

14. חידושי הריטב"א מסכת עבודה זרה דף מח עמוד ב

הא דאיכא דרכא אחרינא הא דליכא דרכא אחרינא. קשיא ליה לרבינו הרמב"ן ז"ל כי איכא דרכא אחרינא מאי הוי דהא הוה ליה אפשר ולא מתכוין ושרי כדאסיקנא בפרק כל שעה (פסחים כ"ה ב') גבי הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו, ותירץ דשאני הכא שהוא עובר תחתיה ממש ודמי למכוין, או דלא סגי דלא איתהני כי שביק דרכא אחרינא ועייל בהא, ומורי הרשב"א נר"ו תמה על הקושיא הזאת דהא הכא לא לענין איסור הנאה מיירי אלא לענין הטומאה דאיירי בה מתני', שלפירוש הראשון שכתבנו במשנתנו יש לפרש דכל היכא דאיכא דרכא אחרינא אף על גב דספק טומאה הוא וספק טומאה ברשות הרבים טהור הני מילי בדיעבד אבל לכתחילה לא שרינן ליה, ועדיפא מההיא (לעיל ל"ז ב') דאמרינן להו הא מיא בשיקעה זילי טבולי, ולפירוש הירושלמי יש לפרש דהא טומאה דרבנן היא וכי ליכא דרכא אחרינא הוא דטהרו אבל איכא דרכא אחרינא טמאו כדי להתרחק, וזו באמת שיטת הראשונים ז"ל. ונראה לי כי הרמב"ן ז"ל נראה לו דכולה שקלא וטריא לאו לענין טומאה דההיא ודאי כיון שגוזלת את הרבים טהרה מחוורת שוויה רבנן ואפילו לכתחילה ואף על גב דאיכא דרכא אחרינא, וכל מאי דבעי ושקלינן וטרינן אינו אלא משום איסורא שלא יהיה כנהנה ממנה, והכי פירושה עבר דוקא אבל לכתחילה אינו עובר משום איסור מיהת, או דילמא עובר גם לכתחילה כיון שאינו מתכוין, ואמרינן דכי איכא דרכא אחרינא אינו עובר, דאף על גב דבפרק כל שעה אסיקנא גבי הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו דכל דלא מתכוין שרי ואף על גב דאפשר, וכי (מסיק) [מתכוין] אסיר ואף על גב דלא אפשר, התם הוא שעובר מבחוץ והריח בו ונכנס בחוטמו, אבל הכא שעובר תחתיה ממש כל היכא דאית ליה דרכא אחרינא נראה שהוא מזיד ומתכוין להנאה, אבל היכא דליכא דרכא אחרינא לא מחזיא הכי אדרבה אמרינן דהוי ליה לא אפשר ולא מתכוין דשרי לכולי עלמא, ועובדא דרב ששת נמי דאמרינן דאדם חשוב שאני משום הרחקת איסור הנאה דע"ז משמע ולא משום הרחקת טומאה, כנ"ל לפי שיטת רבינו הגדול ז"ל, וכן פירשתי לפני מורי הר"א הלוי ז"ל.

15. רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק יד הלכה יב

האוכל מאכל ממאכלות האסורות דרך שחוק או כמתעסק, אף על פי שלא נתכוון לגוף האכילה, הואיל ונהנה חייב כמי שמתכוון לעצמה של אכילה, והנייה הבאה לו לאדם בעל כרחו באיסור מכל האיסורין אם נתכוון אסור ואם לא נתכוון מותר.

16. רדב"ז הלכות מאכלות אסורות פרק יד הלכה יב

והנייה הבאה לאדם בעל כרחו כו'. פ' כל שעה (דף כ"ה) פלוגתא דאבבי ורבא וקי"ל כרבא דאסר היכא דקא מתכוין. ולא ראיתי שחילק רבינו בין אפשר ללא אפשר והטעם משום דקי"ל כר"ש דדבר שאינו מתכוין מותר הילכך הכל הולך אחר הכוונה אם מתכוין אף על גב דלא אפשר אסור ואם לא מתכוין אף על גב דאפשר מותר והכי אמרינן בלישנא בתרא אפשר ולא מתכוין היינו פלוגתא דר' יהודה ור"ש לא אפשר ולא קא מתכוין כ"ע לא פליגי דאסיר כי פליגי דלא אפשר ומיכוין וליבא דר"ש דאזיל בתר כוונה כ"ע לא פליגי דאסיר כי פליגי אליבא דר' יהודה וכו':

17. בית יוסף יורה דעה סימן קמב

כתב רבינו ירוחם (ני"ז ח"ה קנט.). אסור לשמוע כלי שיר של עבודה זרה או להסתכל בנוי עבודה זרה כיון שנהנה בראייה כך מוכח בפרק כל שעה (פסחים כו.) מההיא דא"ר שמעון בן פזי קול ומראה אין בהם מעילה אבל איסור יש בהם: גרסינן בפרק שואל (שבת קמט.) ת"ר כתב המהלך תחת הצורה ודיוקנאות אסור לקרותן בשבת ודיוקנא עצמה אסור להסתכל בה אף בחול שנאמר (ויקרא יט ד) אל תפנו אל האלילים וכתב הרא"ש (שם סי' ב) ז"ל נראה דבעשויה לעבודה זרה הוא אף על פי שלא נעבדה עדיין אבל לנוי מותר כדמשמע (פסחים קד. ע"ז ג.) מבגן של קדושים דלא הוה מסתכל בצורתא דזוזא מכלל דאחרים הוו מסתכלי וכן כתבו התוספות (שם ד"ה ודיוקני):

18. דרכי משה הקצור יורה דעה סימן קמב אות ב

ומצאתי הג"ה בשם ר' ישעיה האחרון ז"ל (שלטי הגבורים פסחים ו: אות א) וז"ל וכן אם היה רואה נוי עבודה זרה או שהיה שומע נגינת הכומרים המנגנים לפני עבודה זרה אם אינו מתכוין להנאה שאינו חפץ בהנאה זו ואינו צריך לה מותר ואם מתכוין ליהנות אסור שאף הקול והמראה אף על פי שאין בהם ממש אסור ליהנות מהן עכ"ל:

19. שולחן ערוך יורה דעה הלכות עבודת כוכבים סימן קמב סעיף טו

אסור לשמוע כלי שיר של עבודת כוכבים או להסתכל בנוי עבודת כוכבים, כיון שנהנה בראייה. (ומיהו דבר שאין מתכוין, מותר). (מצא הגה בשם רבי ישעיה האחרון ז"ל ועיין ס"ק ל"ד).

20. ש"ך יורה דעה סימן קמב ס"ק לד

ומיהו דבר שאינו מתכוין מותר - זהו ש"ס ערוך בפ' כל שעה (דף כ"ה ע"ב) ופסקוה הרי"ף והרא"ש והר"ן שם והרמב"ם פרק י"ב מהמ"א דין י"ב ולא ידעתי למה כתבו הרב בשם הגהות ריא"ז ואולי י"ל משום דאפשר לפרש הש"ס בשאר איסורין ולא בעבודת כוכבים כתבו הרב בשם ריא"ז אבל פשוטא דמלתא משמע התם אפילו בעבודת כוכבים וכן פרש"י שם להדיא ע"ש וכ"כ רבינו ירוחם ני"ז ח"ה, ומבואר שם בש"ס ופוסקים דאפי' אפשר לו לילך למקום אחר מותר כשאינו מתכוין ומבואר בתוס' והרא"ש ורי"ו שם דמיירי בענין שיכול לאטום אזניו ולעצום עיניו ולסתום נחיריו שלא יהנה מן הקול והמראה והריח ומותר כשאינו מתכוין להנאתם דלא הוי פסיק רישיה הא לאו הכי אסור אבל כשמתכוין מבואר שם בש"ס ופוסקים דאפילו א"א לו לילך למקום אחר אסור:

הנאה שבאה לו לאדם בעל כורחו בעריות

21. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף סב עמוד ב

המתעסק בחלבים ובעריות - חייב, שכן נהנה.

22. בית הבחירה למאירי מסכת סנהדרין דף סב עמוד ב

כל שכתבנו חיוב חטאת בשוגג שבשבת מ"מ צריך שיעשה את הדבר בכונה ר"ל שיהא מתכוין לעשות אותו דבר אלא ששוגג בשבת או באיסור המלאכה אבל אם נתכוין להגביה או אפילו לחתוך את התלוש וחתך את המחובר פטור שאינה מלאכת מחשבת ומ"מ נתכוין לחתוך מחובר אחד וחתך מחובר אחר מאותו המין חייב ודבר זה נזכר בכריתות אבל בשאר עבירות אפילו לא היה מתכוין לדבר חייב שהרי אמרו המתעסק בחלבים ובעריות חייב שכבר נהנה ומתעסק בחלבים הוא שהיה החלב בפיו והוא ממשמש וכסבור שהוא רוק ובלעו בלא כונה ואף על פי שאמרו מוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים ואף על פי שאי אפשר שלא יהנה וכן מה שאמרו לענין ריח אפשר ולא מוכין שרי פירושם מפני שהנאת הכסות והריח אינה הנאה שיש בה ממש כחלבים ועריות:

23. שו"ת שלמת חיים (הרב זוננפלד) אבן העזר סימן ס (בשם החפץ חיים)

ועוד הקשה בספר חפץ חיים (הלכות לשה"ר כלל ו' במ"ח אות י"ד) בענין זה, למה אמרו בדאיכא דרכא אחריני רשע הוא, מהא דפסחים (כ"ה ע"ב) בהנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו, דנמצא אף אם אפשר לו ליבדל כיון דאינו מוכין שרי. וכתב הר"ן (שם ו' ע"ב מדפי הרי"ף) דלהכי נקרא הנאה זו

באה לו בעל כרחו, משום שהוא לא בא בכאן כדי ליהנות כי אם הולך לדרכו, והגם דיכול לילך דרך אחרת בכל זאת מותר לו לילך דרך זו הגם דנהנה מריח של ע"ז, כיון שהוא לא בא לכאן לתכלית זו, וא"כ אמאי אם איכא דרכא אחרינא רשע הוא, הרי לא בא בכאן בכוונה להסתכל כי אם לענין אחר, ולמה צריך לילך דרך אחרת. ותירץ שם וז"ל: ונראה לי, דסברת הגמרא דבעריות מפני שנפשו של אדם מחמדתן צריך להחמיר יותר, דהגם שעתה חושב שלא ניחא ליה בהנאה זו, פן יתגבר יצרו עליו בעל כרחו ויבוא להרהר עי"ז. וכן מצינו בכמה עניינים שהחמירו יותר בעניני הסתכלות מכל האיסורים שבתורה אף בלא אפשר ולא מכוין, וכענין שאמרו בברכות (ס"א ע"א), אחורי ארי ולא אחורי אשה, פגע אשה בדרך, רץ אחריה ומסלקה לצדדין. ומשמע מדברי האחרונים בשו"ע אבה"ע"ז, דאפילו לית ליה דרכא אחרינא למיזל ולא ניחא ליה בהסתכלות, אפילו הכי אסרו חז"ל, והכל מטעם שכתבתי כנ"ל. ומ"ש רשב"ם בב"ב (נ"ז ע"ב ד"ה רשע) דקי"ל (חולין מ"ד ע"ב) הרחק מן הכיעור, היינו בעניינים כאלו שמצוי פיתוי היצר וגם לעז הבריות מאד, עכ"ל.

המותר והאסור בחברה מעורבת בימינו

24. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ב סימן יד

בענין הליכה בסאבוויי ובבאסעס בשעה שא"א ליזהר מנגיעה ודחיפה בנשים מצד הדוחק ... אבל אם יודע שהוא יבוא לידי הרהור יש לו למנוע מללכת אז אם אין נחוץ לו, ואם מוכרח לילך אז ג"כ לעבודתו אין לאסור לו אף בכה"ג, ויתחזק להסיח דעתו מהן ולהרהר בדברי תורה כעצת הרמב"ם שם הי"ט וע"ז יוכל לסמוך וליילך לעבודתו. ואם יודע שטבעו רע ויבוא מזה לידי קישוי אבר אסור לו לילך אז גם לעבודתו. אבל ח"ו לאדם להיות כן דבא זה מבטלה כדאיתא בכתובות דף נ"ט על האשה וה"ה על האיש וצריך לעסוק בתורה ובמלאכה ולא יהיה כך.

25. שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן קט

במיטינגען של סאסייטע ותיקנו שילמוד אחד איזה דין אם רשאות הנשים להשאר שם לשמוע כ"א מנ"א תש"כ. מע"כ הנכבד ר' יוסף בראון שליט"א. הנה בדבר המיטינגען של הסאסייטע שבאין לשם אנשים ונשים לשוחח ולהווכח ולהחליט בעניני חול של הסאסייטע, ותיקנו שבכל מיטינג ילמוד אחד מהחבורה איזה דבר תורה בפסקי דינים משלחן ערוך או בדברי מוסר ויראה, הוא תקנה טובה ויירש כחכם. ובדבר הנשים אם יכולות להיות שם גם בשעת הלמוד כמו שהן נמצאות שם בשעת השיחות ודיונים בעניני חול, או שצריכות לצאת לחדר אחר, הנה דברי תורה ומוסר לא גרעי מעניני חול וכיון שאין אתם מחמירים עליהן שלא לבא להמיטינגען כמו כל הסאסייטע שבמדינה זו שגם הנשים משתתפות בכל הדברים, אף שאין ידוע הטעם שמקילין במדינה זו בפשיטות אבל כיון שמקילין אין שום טעם שיצאו בשעת הלמוד כי גם נשים צריכות לידע דיני התורה וטוב להן שישמעו דברי תורה דינים ומוסר כדאמרו חז"ל בהא דמצות הקהל ריש חגיגה נשים באות לשמוע. וכן טוב שישמעו בכל מקום דברי תורה. אבל אם יגיע זמן תפלת מנחה או מעריב וירצו להתפלל שם יצטרכו הנשים לצאת לחדר אחר ולא בחדר שמתפללין שם האנשים. ידידו, משה פיינשטיין

26. שו"ת משפטי עוזיאל כרך ד - חושן משפט סימן ו

השתתפות האשה בבחירות למוסדות הצבור

שאלה זאת עצמה מתחלקת לשני סעיפים: א) הבחירה האקטיבית הפועלת - לבחור. ב) הבחירה (הפאסיבית) הפעולית - להבחור.

...אולם עדין נשאר מקום לפקפק ולומר, שאמנם מצד ההלכה מועלת הקבלה ויכולים לבחור בה מדין קבלוה עליהם, אבל מצד המוסר וגדר הצניעות, אולי יש איסור בדבר. ויפה כתב הרה"ג המחבר יצ"ו כי המוסר והתורה הם דבר אחד וגם בזה יש לומר שאחר שלמדנו שלא אסרה תורה אלא בדרך מנוי, מזה יוצא שאין לאסור משום פריצות, ולו היה מקום לאסור מפני הצניעות לא היתה התורה מתרת. ובכל זאת כדי להיות מתונים בדין נתבונן על הדבר גם מנקודת השקפה זו, ונראה, אם בכגון זה יש חשש לפריצות. הסברא נותנת לומר דכל כנסיה רצינית ושיחה מועילה אין בה משום פריצות, וכל יום ויום האנשים נפגשים עם הנשים במשא ומתן מסחרי, ונושאים ונותנים, ובכל זאת אין שום פרץ ושום צוזה. ואפילו היותר פרוצים בעריות, לא ירהרו באיסור בשעה שעוסקים ברצינות במסחרם. ולא אמרו רבותינו אל תרבה שיחה עם האשה (אבות א' ה') אלא בשיחה בטלה שלא לצורך, ושיחה כזאת היא הגוררת עון, אבל לא שיחה של וכוח בענינים חשובים וצבוריים; ואין הישיבה במחיצה וכפיפה אחת לשם עבודת הצבור, שהיא עבודת הקדש, מרגילה לעבירה, ומביאה לידי קלות ראש, וכל ישראל האנשים והנשים קדושים הם, ואינם חשודים בפריצת גדר הצניעות והמוסר. ואל תשיבני ממה שאמרו חכמים: בראשונה היו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ, והיו באים לידי קלות ראש, התקינו שיהיו נשים יושבות מלמעלה

ואנשים מלמטה (סוכה נ"א), שלא נאמר זה אלא בכנסיה המונית גדולה של כשרים ופרוצים יחד, ובכגון זה חוששים למעוטא דפרוצים, וביותר בהיותם עסוקים בשמחה ויצר הרע שולט בהם, אבל בכנסיה של נבחרים לא נאמר דבר כזה לעשות את נבחרים העם לפרוצים בעריות, ולא תהיה כזאת בישראל.